

6
LATVIJAS VALSTS ARHĪVS

Bērzkalnu dzimta
Farmaceite Jelma Lēdere-Bērzkalne

F. 1756

Apraksts Nr. 4

par 1860.-1988. g.

5591

0 - t e

Latvijas Valsts arhīvs

BĒRZKALNU DZIMTAS FONDS

Fonda Nr. 1756

Apraksts Nr. 4

Farmaceite ZELMA LĒDERE - BĒRZKALNE

(1896. - 1989.)

1860. - 1988.

PRIEKŠVārDS

Farmaceite Zelma Lēdere - Bērzkalne dzimusi 1896. gada 3. augustā Rīgā Āgenskalnā, viņas tēvs Zāmelis Lēders (1846. - ?), ienācējs Rīgā no Dobeles apriņķa Zaļās muižas, māte Karlīne, dzim. Brikmann (1865. - 1959.).

Zelma Lēdere 1904.-1908.g. mācījās Rīgas pilsētas Švarcmuižas pamatskolā, no 1911. - 1914. g. - O.Hesenes - Lerhas sieviešu privātgimnāzijā, tad bēgļu gaitās, Nižņijnovgorodā - Marijas sieviešu gimnāzijā, kur pabeidza arī 8.pedagogisko klasi. 1919. - 1920. g. Z.Lēdere studēja Nižņijnovgorodas valsts universitātes Ķīmijas fakultātē. Paralēli studijām Z.Lēdere strādāja kā kantoriste, vēlāk kā darbvede Gubernas bēgļu ~~komitejā~~ *komitejā*.

Pēc atgriešanās Latvijā Z.Lēdere turpināja studijas vispirms Latvijas universitātes Ķīmijas fakultātes Ķīmijas nodaļā, tad pēc 1927. gada - farmācijas nodaļā, kuru 1935. gadā pabeidza ar farmācijas magistra grādu. Studiju laikā no 1924.-1929. g. Z.Lēdere aktīvi darbojās studentu biedrībā "Ziemeļnieces", vienu semestri ieņemot tās priekšsēdētājas amatu, 1929. gadā, biedrībai sašķeloties, no turienes izstājās.

No 1928.-1940.g. Z.Lēdere strādāja Rīgas slimu kasu starpbiroja aptiekā Pārdaugavā Slokas ielā, Galvenajā aptiekā, medikamentu noliktavā, no 1939. gada bija Aptieku un medikamentu noliktavas pārvaldniece. 1929. gadā iestājās Rīgas slimu kasu aptieku darbinieku biedrībā (kuru slēdza 1939.g.) un divus gadus bija tās valdes priekšsēdētāja.

1939. g. Zelma Lēdere apprecējās ar arhitektu Pēterī Bērzkalnu.

1940. g. Z.Bērzkalne strādāja par pārvaldnieci a.s. "Farmācija" Galvenajā aptiekā, Pāvila baznīcas rajona aptiekā, tad par apgādes - sadales daļas vadītāju Veselības aizsardzības TK medicīnas - sanitārās rūpniecības pārvaldē.

Vācu okupācijas laikā (1941.-1944.g.) Z.Bērzkalne bija nodarbināta Farmācijas pārvaldē un Galvenajā aptieku pārvaldē.

Pēckara gados Z.Bērzkalne strādāja LVU Ķīmijas fakultātes Farmācijas ķīmijas katedrā un Rīgas Medicīnas institūta Zāļu formu tehnoloģijas un Valodu katedrās.

Z.Bērzkalne mirusi 1989. gada 22. novembrī.

II

Farmaceites Zelmas Lēdēres - Bērzkalnes radošos dokumentus nesakārtotā veidā vienlaikus ar pārējiem Bērzkalnu dzimtas dokumentiem valsts glabāšanā LVU Kultūras dokumentu nodaļā nodeva Veronika Bērzkalne 1990. gadā.

Z.Bērzkalnes dokumenti (rokraksti, biogrāfiskie un dienesta dokumenti, sarakste, fotogrāfijas) izdalīti atsevišķā Bērzkalnu dzimtas fonda aprakstā Nr. 4.

Z.Bērzkalnes fondā glabājas vērtīgs fotomateriāls par Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātes mācību spēkiem - prof. V.Fišeru, E.Zariņu, J.Maizīti u.c., farmaceitiem O.Lapu, J.Rummentu, V.Šķilteru u.c., studentiem, to biedrībām 1920.-tajos - 1930.-tajos gados. Aprakstā Nr.4 iekļautas arī Rīgas Medicīnas institūta Farmācijas fakultātes mācību spēku un studentu fotogrāfijas.

Z.Bērzkalnes sarakstē interesantas ir viņas draudzenes - Ādažu 6.-kl. pamatskolas skolotājas Martas Drēziņas vēstules, kuras bagātīgi papildina viņas dzīvesbiedra - fotomatiera Luda Drēziņa fotogrāfijas.

Z.Bērzkalnes fondā ir saglabājies arī citas viņas draudzenes - vēlāk rakstniece Elzas Ābeles (dzim. Skrastiņas) rokraksts "Smaidas dzejiskie tēlojumi", kā arī viņas sūtītās atklātnes un fotogrāfijas ar parakstu "Smaida". Starp Z.Bērzkalnes dokumentiem ir atsevišķi būtiski Lēdēru dzimtas Āgenskalnā izpētei:

Z.Bērzkalnes māsiņa - tēva Zāmeļa Lēdera māsa Annas Kims (atr. Leiko, dzim. ~~Kim.~~ Lēdere) (1849.-1938.) meita bija latviešu aktrise Marija Leiko (1887.-1937.). Z.Bērzkalnes fondā glabājas dažas Marijas Leiko fotogrāfijas, kā arī viņas meitas Noras 1909.g. fotogrāfija, kas sūtīta no Vīnes un ir aktrises parakstīta.

Nr. 1870. - 1880.-tajiem gadiem datējamas fotogrāfa V.Malinovska darbnīcā Rīgā gatavotās Z.Bērzkalnes tēva - Zemeļa Lēdera, viņa mātes un māšas Annas (attiecīgi arī aktrises M.Leiko mātes un vecmāmiņas) fotogrāfijas.

Z.Bērzkalnes vecākais brālis Kristaps Lēders (1882.-1952.) kopš gadsmiņa sākuma strādāja par galdnieku uz dažādu valstu kuģiem, īsu brīdi nodarbojās pat ar zelta skalošanu Kanādā, mira Sanfrancisko. Z.Bērzkalnes fondā glabājas viņa sūtītās fotogrāfijas, vēstules, atklātnes.

Z.Bērzkalnes dokumentu vērtības ekspertīze, aprakstīšana, tehniskā apstrāde, katalogizācija veikta 1990.-1992. gadā.

Pavisam aprakstā Nr.4 iekļautas 24 lietas.

Z.Bērzkalnes sarakste ar P.Bērzkalnu, kā arī viņas fotogrāfijas vēl glabājas LVA 1756.fonda 1.aprakstā.

Priekšvārdu sastādīja:

Zinātniskā līdzstrādniece

20.06.1999.

A. Catlaka

A.Catlaka

VĀRDISKAIS RĀDĪTĀJS

- Ābele Elza - rakstniece - 14., 17
Ābele Kārlis - botāniķis - 14
Brants Maksis - Dr.med., LU privātdocents - 11
Dragendorfs G. - farmaceits, profesors - 11
Drēziņa Marta - Ādažu 6.kl. pamatskolas skolotāja - 12., 17
Fišers Voldemārs - farmaceits, LU profesors - 17
Jirgensons E.A. - farmaceits Tērbatā - 11
Lapa Oskars - farmaceits - 22
Lēders Kristaps - Z.Lēderes - Bērzkalnes brālis - 13., 18
Legzdinš Roberts - arhitekts - 15
Leiko Marija - aktrise, Z.Lēderes-Bērzkalnes māsiņa - 18., 19
Maizīte Jānis - farmaceits, LU profesors - 22
Rumments Jūlijs - farmaceits - 22
Škilters Viktors - farmaceits - 22
Zariņš Eduards - farmaceits, LU profesors - 17

Nr. p.k.	Lietas nosaukums	Datums	Ēpu skaits	Piezīmes
1	2	3	4	5

I Rokraksti

1.	Skices, to uzmetumi "Ideālu krustceļos", "Par maniem draugiem" Rokraksts	1930.-tie	16	

II Biogrāfiskie un diensta dokumenti

2.	Z.Lēderes dzimšanas apliecība un iesvētīšanas dienas piemiņas lapa. Izraksti no baznīcas grāmatām par mātes un tēva - Karliņes Brikmanes un Zāmeļa Lēdera dzimšanu.	1880.-1914.	4	
3.	Z.Lēderes izglītības dokumenti (Rīgas pilsētas Švarcmuižas pamatskolas, O.Hesenes-Lerhas sieviešu privātģimnāzijas Rīgā, Nižņijnovgorodas Marijas sieviešu ģimnāzijas apliecības, Nižņijnovgorodas valsts universitātes Ķīmijas fakultātes ieskaīšu grāmatīpa u.c.)	1908.-1922.	17	
4.	Latvijas Universitātes diploms	1939.	5	
5.	Z.Bērzkalnes diensta dokumenti (aptiekas asistenta apliecība, izziņas u.c.) Paziņojums par Z.Bērzkalnes uzņemšanu par Latvijas Ķīmijas biedrības biedri. 1944.	1928.-1944.	60	
6-	Z.Bērzkalnes diensta dokumenti (autobiogrāfijas, izziņas, apliecības u.c.). Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija Goda raksts, piešķirts Z.Bērzkalnei	1964.-1988.	78	

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

7.	Z.Bērzkalnes vizītkartes, apdrošināšanas karte, krājkašes grāmatīgas. Paziņojums par Z.Lēderes un P.Bērzkalna laulībām	1928.-1944.	28	
8.	Ielūgumi Z.Bērzkalnei	1976.-1987.	13	
9.	Latvijas aptieku takse Apotheker - Jahrbuch Iespieddarbi	1935., 1939.	251	

III Sarakste

- Z.Lēderes sarakste ar Pēteri Bērzkalnu - skat. 1756.f., 1.apr., 232.-242., 244.-247.lietās

10.	Z.Bērzkalnes vēstules Marijai Bērzkalnei	1963	3	
11.	Farmaceita E.A.Jirgensonā (Tērbata) un LU privātdocenta M.Branta vēstules Z.Lēderei P.Birkenvalda raksts par prof. Dragendorfa ar fotogrāfijām	1923.-1930.	15	
12.	Ādažu 6.-kl. pamatskolas skolotājas Martas Drēziņas vēstules Z.Lēderei ar fotogrāfijām. L.Drēziņa Ādažu apkārtnes fotogrāfijas	1924.-1944.	60	
13.	Brāļa Kristapa Lēdera sūtītās atklātnes un fotogrāfijas. K.Lēdera iesvētīšanas apliecība. 1904. Ziņas par K.Lēdera nāvi.	1909.-1960.	175	
14.	[Elzas Abeles] sūtītās atklātnes un fotogrāfijas ar parakstu "Smaida" "Smaidas dzejiskie tēlojumi" [Elzas Abeles] rokraksts. Paziņojumi par Elzas Skrastiņas un Kārļa Abeles sadērināšanos, laulībām	1922.-1928.	37	

1	2	3	4	5
15.	Atklātnes, sūtītas Z.Lēderei	1913.-1938.	9	
IV Fotogrāfijas				
16.	Z.Lēderes - Bērzkalnes fotogrāfijas	1910.-tie- 1950.-tie g.	34	
17.	Z.Lēderes - Bērzkalnes fotogrāfiju albums, Vēl fot. Elza [Ābele], prof. V.Fišers, E.Zariņš u.c.	1900.-tie- 1950.-tie g.	16 lapas/ 36 fot.	
18.	Mātiņa - aktrises Marijas Leiko fotogrāfijas. M.Leiko meitas Noras fotogrāfija ar parakstu. Ziņas par M.Leiko nāvi.	1909., 1920.-tie- 1930.-tie g.	5	
19.	[M.Leiko māte - Anna dzim. Lēdere ar savu māti]. Fotogr. W.Malikowski. [Zāmels Lēders/ Fotogrāfijas	1870.-tie- 1880.-tie g.	2	
20.	Z.Lēdere dažādās grupas fotogrāfijās (t.sk. starp O.Hesenes-Lernas sieviešu privātgimnāzijas audzēknēm, I pasaules kara bēgļu gaitās [Nizņijnovgorodā u.c.]).	1900.-tie - 1922.	31	
21.	R.Ozoliņa, S.Smironova, N.Sērmūkša, N./Orlova/, A.Kārklīgas, Blumbergas fotogrāfijas ar parakstiem.	1918.-1933.	14	
22.	Z.Lēdere dažādās grupas fotogrāfijās (t.sk. studiju laikā Latvijas universitātes Ķīmijas fakultātē, studentu izbraukumos, ekskursijā uz alus darītavu "Livonija", kolēģu vidū). Vēl fot. farm. O.Lapa, J.Rumments, V.Šķilters, prof. J.Maizīte	1920.-tie- 1930.-tie gadi	69	

1	2	3	4	5
23.	Z.Bērzkalne dažādās grupas fotogrāfijās. Rīgas Medicīnas institūta Farmācijas fakultātē	1940.-tie- 1960.-tie g.	19	
24.	Z.Bērzkalne radnieku vidū. Mātes Karlīnes Lēderes fotogrāfijas. Z.Bērzkalnes piezīmes par mātes nāvi	1928.- 1950.-tie g.	22	

Šajā aprakstā iekļautas 24 (divdesmit četras) lietas no
Nr. 1 - Nr. 24.

Aprakstu sastādīja :

Zinātniskā līdzstrādniece
20.06.1982.

A. Catlaka

A.Catlaka

Nodaļas vadītāja

A. Gūtmane

A.Gūtmane

*Pienekas glabātāvē 24
(divdesmit četras) lietas.
Glabātāvis rad. I. Rullītis
16.12.92.*

Aprakstā	9 (deviņas)	
Tai skaitā		numurētas lapas
tit. lapa	1	lapas
satura rādītājs	—	lapas
riekšrocis	3	lapas
skatāmā izdevuma shēma	—	lapas
rādītāji	1	lapas
1993. g. «16.»	decembri	
IVA arhīvisks	1-134	